

Vyjadrenie CCBE k systémovým rizikám pre právny štát v čase pandémie

15/05/2020

Rada advokátskych komôr Európy (CCBE), uznávaná ako hlas európskych advokátov, zjednocuje advokátske komory zo 45 európskych krajín, vrátane 28 štátov EÚ. Prostredníctvom nich zastupuje viac ako 1 milión advokátov v Európe. CCBE podporuje prístup k spravodlivosti, rešpektovanie ľudských práv a ochranu právneho štátu.

Pandémia, ktorej v súčasnosti čelíme, viedla mnohé krajiny, vrátane členských štátov EÚ, k vyhláseniu mimoriadneho stavu alebo k udeleniu osobitných právomocí vládám s cieľom potlačiť šírenie nákazy, zvýšiť kapacity v zdravotnom a lekárskom sektore, riešiť devastujúce následky zdravotnej krízy na oblasť hospodárstva, a zároveň prijímať opatrenia týkajúce sa karantény a obmedzenia pohybu.

Deľba moci, garantujúci systém brzd a protiváh v demokratickej spoločnosti, je nepochybne v dôsledku koncentrácie moci v rukách vlády podrobená skúške.

Z aktuálnej situácie vyplývajú dve bezprostredné riziká:

- riziko zneužitia koncentrácie moci, najmä v situácii, kedy parlament a súdy nemôžu fyzicky naplno vykonávať kontrolu;
- riziko, že občania si „zvyknú“ na nedostatok brzd a protiváh a tento stav sa stane „novým štandardom“.

CCBE preto **zdôrazňuje, že je nevyhnutné ostražito sledovať vývoj situácie a zabrániť zneužitiu týchto právomocí** a dôrazne žiada Európsku komisiu, aby **zaručila, že tieto právomoci nebudú využívané nad rámec toho, čo je absolútne nevyhnutné** a vhodné na dosiahnutie sledovaného cieľa, ktorým je potlačenie infekcie, zaistenie zdravotníckych kapacít a riešenie poklesu hospodárskej aktivity.

Za žiadnych okolností nesmie byť deľba moci, rešpektovanie právneho štátu a ochrana ľudských práv a slobôd dlhodobo ohrozená.

CCBE ďalej nalieha o kritické preskúmanie nasledovných možných rizík:

- nadmerná koncentrácia právomocí na strane orgánov presadzovania práva,
- ohrozenie práva občanov na prezumpciu nevinu pokým o vine nerozhodne nezávislý súd,
- odopretie prístupu k nezávislému a nestrannému súdu,
- prenesenie dôkazného bremena, na úkor občanov,
- obmedzenie procesných záruk v konaní,
- odopretie prístupu k advokátovi,
- cielenie na určité menšiny, migrantov alebo zraniteľné osoby,
- využitie – dočasného – obmedzenia slobody pohybu a slobody zhromažďovania sa na presadenie ďalšej „kontroverznej“ legislatívy,
- obmedzenie plurality médií prostredníctvom obmedzenia slobody názoru a slobody tlače,

- vytváranie alebo prehĺbovanie nerovnosti v spoločnosti pri prijímaní opatrení na zmiernenie dopadov krízy.

Naše spoločné európske ústavné tradície predpokladajú, že budú stanovené obmedzenia a hranice, ktoré sa vzťahujú na takéto „mimoriadny stav“ a „osobitné právomoci“. V prvom rade ide o nasledovné:

- rozhodnutie o vyhlásení „mimoriadneho stavu“ a udelení „osobitných právomocí“ musí byť prijaté v podobe zákona schváleného parlamentom,
- trvanie musí byť časovo obmedzené a o predĺžení môže opäť rozhodnúť len parlament formou zákona,
- opatrenia prijaté za týchto podmienok musia následne byť v stanovenom čase potvrdené parlamentom, v opačnom prípade automaticky strácajú platnosť,
- opatrenia musia byť primerané a rešpektovať základné ľudské práva (garantované Chartou základných práv EÚ a inými medzinárodnými dohovormi),
- možnosť minimálneho parlamentného monitoringu alebo kontroly musí byť zachovaná,
- možnosť súdneho preskúmania musí zostať nedotknutá (napr. kontrola ústavnosti).

CCBE ďakuje Európskej komisii za monitorovanie krízovej legislatívy a opatrení v členských štátoch a za výzvy adresované členským štátom, ktoré sa svojím konaním približujú k možnému zneužitiu svojich právomocí. Rozpočet EÚ a najmä rozhodnutie poskytnúť finančné zdroje na podporu členských štátov môžu posilniť rešpekt voči európskym hodnotám a štandardom.

CCBE naliehavo žiada Európsku komisiu, aby počas koronakrízy podporila permanentné umožnenie súdneho preskúmania nezávislým, nestranným a odpolitizovaným súdom.

CCBE vyjadruje poľutovanie nad tým, že **dosiaľ neexistoval pohotovostný plán** pre prípad závažnej krízovej situácie na zabezpečenie neprerušeneho a plynulého fungovania súdnictva a vyzýva európske a národné authority, aby sa poučili z tejto krízy a pripravili pohotovostný plán pre prípad budúcich kríz.

CCBE napokon žiada o uznanie dôležitej úlohy, ktorú si plnia európski advokáti tým, že pomáhajú zabezpečiť zákonnosť a poskytujú právnu istotu občanom a spoločnostiam a uľahčujú realizáciu ich základného práva na prístup k spravodlivosti. **Z tohto dôvodu by advokáti mali mať možnosť bez ohľadu na okolnosti plniť si svoju úlohu v spoločnosti a poskytovať právne služby nevyhnutné pre dosiahnutie vyššie uvedených cieľov.**